

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

توسعه حرفه‌ای معلمان

(مفاهیم، رویکردها، مدل‌ها و تجربه‌های بین‌المللی)

www.ketab.ir

مؤلفان:

دکتر نیره شاه‌محمدی

(عضو هیأت علمی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی)

مهدی دهقانی مزیک

سرشناسه	:	شاه‌محمدی، نیره، ۱۳۴۸-
عنوان و نام پدیدآور	:	توسعه حرفه‌ای معلمان (مفاهیم، رویکردها، مدل‌ها و تجربه‌های بین‌المللی) / مولفان نیره شاه‌محمدی، مهدی دهقانی‌مزیک.
مشخصات نشر	:	تهران: مبنای خرد، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری	:	۲۶۲ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۵۹۳۹-۸۲-۸
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه.
موضوع	:	معلمان -- اثربخشی -- حرفه تدریس -- آموزش و پرورش -- نوآوری
شناسه افزوده	:	دهقانی‌مزیک، مهدی، ۱۳۴۷-
رده بندی کنگره	:	۳/۱۰۲۵LB
رده بندی دیویی	:	۱۰۲/۳۷۱
شماره کتابشناسی ملی	:	۸۸۵۵۰۹۶
اطلاعات رکورد کتابشناسی:	:	فیا

نام کتاب:	توسعه حرفه‌ای معلمان (مفاهیم، رویکردها، مدل‌ها و تجربه‌های بین‌المللی)
مؤلفان:	نیره شاه‌محمدی، مهدی دهقانی‌مزیک
ناشر:	انتشارات مبنای خرد
تایپ و صفحه‌آرایی:	انتشارات مبنای خرد
طراح جلد:	فاطمه زائری
لیتوگرافی، چاپ و صحافی:	صدف
نوبت چاپ:	اول - ۱۴۰۱
تیراژ:	۱۰۰
قیمت:	۹۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۵۹۳۹ - ۸۲ - ۸

ISBN: 978 - 600 - 5939 - 82 - 8

آدرس: تهران - خیابان انقلاب - خیابان ۱۲ فروربین - نبش خیابان شهید وحید نظری - پلاک ۱۰۴

نمابر: ۶۶۴۸۰۶۶۶

تلفن: ۶۶۴۹۲۱۳۴

www.mabna.blogfa.com

فهرست مطالب

۱۱	پیش‌گفتار مؤلفان.....
۱۵	بخش اول: مبانی نظری رشد و توسعه حرفه‌ای معلمان.....
۱۷	فصل اول: مفهوم و ضرورت توسعه حرفه‌ای معلمان.....
۱۷	هدف کلی.....
۱۷	اهداف آموزشی.....
۱۸	مقدمه.....
۱۸	مفهوم توسعه.....
۱۹	ابعاد توسعه.....
۲۱	مفهوم توسعه حرفه‌ای.....
۲۲	اهمیت توسعه حرفه‌ای.....
۲۲	مفهوم توسعه حرفه‌ای معلمان.....
۲۲	مفهوم صلاحیت حرفه‌ای معلمان.....
۲۶	اهمیت و ضرورت توسعه حرفه‌ای معلمان.....
۲۹	چگونگی توسعه حرفه‌ای معلمان.....
۳۰	زیربنای نظری رشد حرفه‌ای معلمان.....
۳۱	مزایای توسعه حرفه‌ای معلمان.....
۳۱	مراحل تحول در حرفه معلمی.....
۳۳	تحولات معلمی و پیامدهای آن برای مدرسه و کلاس درس.....
۳۳	پیامدهای تحولات توسعه حرفه معلمی در روابط معلم - دانش‌آموز.....
۳۵	تحولات حرفه معلمی و تأثیر آن بر انسجام وجودی مدرسه.....
۳۶	خلاصه فصل.....
۳۶	ارزیابی فصل.....
۳۷	فصل دوم: مدل‌ها و رویکردهای توسعه حرفه‌ای معلمان.....
۳۷	هدف کلی.....
۳۷	اهداف آموزشی.....

۳۸	مقدمه
۳۸	الگوی یادگیری حرفه‌ای معلمان
۳۹	عوامل مؤثر بر توسعه حرفه‌ای معلمان
۴۱	مدل‌های صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان
۴۵	رویکردهای نظری درباره صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان
۴۷	خلاصه فصل
۴۷	ارزیابی فصل
۴۹	فصل سوم: شاخص‌های توسعه حرفه‌ای معلمان قرن بیست و یکم
۴۹	هدف کلی
۴۹	اهداف آموزشی
۵۰	مقدمه
۵۱	صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان قرن بیست و یکم
۵۴	شاخص‌های کلی نیاز به پیشرفت حرفه‌ای
۵۵	حمایت از پیشرفت حرفه‌ای معلمان
۵۶	مکمل‌های حقوق
۵۶	زمان برنامه‌ریزی شده
۵۶	ارتباط بین حمایت دریافت شده و سطوح مشارکت
۵۸	خلاصه فصل
۵۸	ارزیابی فصل
۵۹	بخش دوم: صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان در کشورهای مختلف (به تفکیک قاره‌ها)
۶۱	فصل چهارم: صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان در قاره آمریکا
۶۱	هدف کلی
۶۱	اهداف آموزشی
۶۲	مقدمه
۶۲	صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان در کشور آمریکا
۶۴	آموزش معلمان ابتدایی
۶۵	آموزش معلمان متوسطه
۶۶	آموزش معلمان استثنایی
۶۶	آموزش اساتید دانشگاهی

۶۷	مدرک مورد نیاز جهت تدریس در سطوح مختلف آموزشی در آمریکا
۶۷	صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان در کشور کانادا
۶۸	آموزش معلمان
۶۹	شیوه تربیت معلمان در کانادا
۷۳	برنامه درسی صلاحیت معلمی در نظام تربیت معلم ابتدایی کانادا
۷۷	آموزش‌های عملی
۸۰	خلاصه فصل
۸۰	ارزیابی فصل
۸۱	فصل پنجم: صلاحیت حرفه‌ای معلمان در قاره استرالیا و اقیانوسیه
۸۱	هدف کلی
۸۱	اهداف آموزشی
۸۲	مقدمه
۸۲	صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان در کشور استرالیا
۸۲	الف - ابعاد شغلی
۸۴	ب - ابعاد حرفه‌ای
۸۷	آموزش معلمان پیش‌دبستانی و ابتدایی
۸۸	آموزش معلمان مقطع متوسطه
۸۸	شیوه ارزیابی دوره‌های آموزشی
۹۰	ده عامل مؤثر بر اجرای موفقیت‌آمیز دوره‌های آموزشی مدرسه - محور
۹۱	عناوین دوره‌های آموزشی
۹۴	صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان در کشور نیوزلند
۹۴	الف) تحقیق معلم - محور
۹۵	ب) نظام رفاقتی
۹۵	ج) تجربه‌های انجمن‌ها
۹۶	د) برنامه‌های مشاوره‌ای
۹۷	ه) دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت و اعطای مدرک آموزشی
۹۸	و) مدل کنفرانس
۹۹	خلاصه فصل
۱۰۰	ارزیابی فصل

فصل ششم: صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان در قاره اروپا.....	۱۰۱
هدف کلی.....	۱۰۱
اهداف آموزشی.....	۱۰۱
مقدمه.....	۱۰۲
صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان در کشور انگلستان.....	۱۰۲
مهم‌ترین شایستگی‌های حرفه‌ای مورد نیاز معلمان.....	۱۰۴
آموزش معلمان مبنای اصلاحات آموزشی و رشد حرفه‌ای معلمان در انگلستان.....	۱۰۷
۱- آموزش پیش از خدمت.....	۱۰۸
۲- آموزش ضمن خدمت معلمان.....	۱۰۹
صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان در کشور فنلاند.....	۱۱۴
فرایند استخدام و حقوق و مزایا.....	۱۱۵
آموزش مقدماتی و تربیت معلم.....	۱۱۵
ارتقای شغلی.....	۱۱۶
طراحی برنامه درسی و کار در مدارس.....	۱۱۶
جایگاه ارزشیابی.....	۱۱۷
علل ماندگاری معلمان در این شغل.....	۱۱۷
نقش‌های متعدد معلمان فنلاندی.....	۱۱۷
صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان در کشور سوئد.....	۱۱۹
مراکز برنامه‌ریز و مجری دوره‌های آموزشی و در سوئد.....	۱۲۰
تعامل بین محققان و معلمان در مدرسه.....	۱۲۱
مزایای شرکت در دوره‌های آموزشی.....	۱۲۲
صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان در آلمان.....	۱۲۳
الف- بعد شغلی.....	۱۲۳
ب- بعد اجتماعی.....	۱۲۴
ج- بعد فردی.....	۱۲۴
شیوه‌های ارتقای صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان.....	۱۲۵
سازمان‌ها و نهادهای مسئول ارتقای صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان در آلمان.....	۱۲۸
نوآوری‌های آلمان در زمینه ارتقای صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان.....	۱۳۱
صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان در فرانسه.....	۱۳۲

۱۳۳	روش‌های اجرای دوره‌های آموزشی
۱۳۵	دوره‌های آموزشی کمنیوس
۱۳۶	جنبه‌های انگیزشی دوره‌های آموزشی
۱۳۶	خلاصه فصل
۱۳۷	ارزیابی فصل
۱۳۹	فصل هفتم: صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان در قاره آفریقا
۱۳۹	هدف کلی
۱۳۹	اهداف آموزشی
۱۴۰	مقدمه
۱۴۰	صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان در کشور مصر
۱۴۱	سیاست‌های آموزشی
۱۴۱	سیاست‌های حمایتی
۱۴۲	آموزش معلمان در خارج از کشور
۱۴۲	آموزش مربیان پیش‌دبستانی
۱۴۲	رخدادهای آموزشی
۱۴۳	صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان در کشور آفریقای جنوبی
۱۴۶	چارچوب صلاحیت ملی
۱۴۷	مهم‌ترین قوانین و نهادهای قانونی آموزش مهارتی
۱۴۷	نهادهای آموزشی
۱۴۷	سیاست‌ها و راهبردهای آموزش‌های حرفه‌ای معلمان
۱۴۸	ابعاد توسعه حرفه‌ای معلمان
۱۴۸	الزامات توسعه حرفه‌ای معلمان
۱۴۹	صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان در کشور کنیا
۱۴۹	آموزش معلمان
۱۴۹	آموزش اساتید دانشگاهی
۱۵۰	توسعه آموزشی
۱۵۰	صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان در کشور لیبی
۱۵۱	آموزش معلمان دوره‌های مختلف تحصیلی
۱۵۱	نسبت معلمان به دانش‌آموزان

پیش‌گفتار مؤلفان

کیفیت هر نظام آموزشی درنهایت به کیفیت معلمان آن جامعه وابسته است. معلمان در گسترش آموزش و پرورش نقش کلیدی دارند. مهم‌ترین عامل کیفیت، کنش و واکنش‌هایی است که میان معلمان و دانش‌آموزان اتفاق می‌افتد. عناصر این تعامل دانش، مهارت و حساسیت معلم از یک سو و انتظارات یادگیری، وضعیت اقتصادی و اجتماعی و ویژگی فرهنگی یادگیرندگان از سوی دیگر هستند که موفقیت یا شکست آموزش و پرورش را تعیین می‌کنند. بنابراین، به کار گماردن توانا‌ترین شایسته‌ترین افراد برای حرفه معلمی حیاتی‌ترین مسئله است و حیاتی‌تر از آن برنامه‌های تربیت معلم و آموزش‌های ضمن خدمت هستند که لازم است با کیفیت برتر و بالاتر فراهم آیند تا برای معلمان این فرصت پیش آید که دانش و مهارت حرفه‌ای خویش را در طول دوران خدمت افزایش دهند.

حرفه‌ای شدن معلمان بر جنبه‌های تکنیکی تدریس و ارتقای موقعیت اجتماعی حرفه معلمی متمرکز است. حرفه‌ای شدن، فرایندی است که به وسیله آن انجام یک حرفه یا شغل مستلزم داشتن مهارت‌های ویژه‌ای می‌شود. معلم حرفه‌ای باید از دانش محتوایی، رشد کودک، سبک‌های یادگیری، راهبردهای تدریس و مجموعه‌ای جدید از ارزش‌های همراه با احترام به تفاوت‌های فردی، همکاری با همکاران و گرفتن بازخورد مداوم از تدریس و قابلیت هدایت، تغییر و ارتباط مؤثر، درک عمیق‌تری داشته باشد.

امروزه رویکردهای جدید در تربیت و آموزش مداوم معلمان بر اساس توسعه مفهوم رویکرد سیستمی به آموزش، در نظر گرفتن تدریس به عنوان فعالیت حرفه‌ای و سیاست‌های حمایت‌کننده توسعه حرفه‌ای به وجود آمده و آموزش نیاز مداوم زندگی حرفه‌ای معلمان شده است. یونسکو (۲۰۰۸) آموزش را کلید توسعه جوامع و مسیری می‌داند که افراد را برای تحقق توانایی‌ها و افزایش کنترل بر تصمیم‌های اثرگذار بر آن‌ها توانمند می‌سازد. جامعه امروز از فراهم کردن اجباری آموزش به سمت تمرکز بر کیفیت آموزش و پرورش حرکت کرده است و اصلاحات جدید برنامه

درسی بر پرورش مهارت‌های فراگیران، چگونه یادگرفتن، توسعه برنامه درسی و استفاده از راهبردهای متنوع تدریس تأکید می‌کنند. چنین تغییراتی مستلزم تغییر نقش معلم است. لازم است نقش معلم از مخابره‌کننده اطلاعات به یاریگر فراگیری، راهنما و هم‌درس با دانش‌آموز تغییر یابد. این نقش جدید از اهمیت مقام معلم نمی‌کاهد، بلکه نیازمند کسب دانش‌ها و مهارت‌های جدید است. دانش‌آموز در چنین محیطی، در فرایند یادگیری خود مسئولیت بزرگ‌تری را به عهده می‌گیرد؛ چرا که باید بوجود، بیابد، نتیجه بگیرد و دانسته‌های خود را با دیگران شریک شود. در این میان فناوری اطلاعات و ارتباطات، ابزارهای نیرومندی را برای پشتیبانی از این سیر تحول به‌سوی فراگیری دانش‌آموز-محور و نقش جدید معلم و شاگرد فراهم می‌کند. بهسازی در آموزش و یادگیری همواره در خط مقدم برنامه‌های آموزشی در سراسر جهان بوده است.

یکی از امور ضروری در وزارت آموزش و پرورش نیز، انتخاب افراد شایسته برای تعلیم و تربیت است. شایسته‌سالاری یعنی قراردادن افراد در پست‌ها و مسئولیت‌ها بر اساس مهارت‌ها و توانایی‌های آنان به‌گونه‌ای که بهره‌وری سازمان را افزایش دهد. معلمان به‌عنوان تربیت‌کنندگان نسل آینده این سرزمین وظایف و نقش مهمی بر عهده دارند و بر اساس سخنان ارزشمند و گران‌بهای امام علی (ع) در نهج‌بلاغه، یک معلم به‌عنوان اسوه و الگوی جامعه باید شایستگی‌های لازم و کافی را داشته باشد تا بتواند دانش‌آموزان خود را برای دستیابی به حیات طیبه آماده کند. ازجمله این صلاحیت‌ها می‌توان به داشتن علم و دانش کافی در خصوص احکام دین و مباحث علمی اشاره کرد.

شایستگی معلم به توانایی معلم در برآوردن نیازها و مطالبات حرفه تدریس به میزان کافی و با استفاده از مجموعه‌ای یکپارچه از دانش، مهارت و نگرش گفته می‌شود. به‌طوری‌که این مجموعه در عملکرد و بازتاب معلم تجلی یابد. شناسایی و شمردن ویژگی‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان کار آسانی نیست، چراکه اجتماعات و اقشار گوناگون اجتماعی، با فلسفه‌ها و دیدگاه‌های مختلف، انتظارات متفاوتی از معلمان دارند و تغییرات سریع علوم و تکنولوژی نیز صلاحیت‌های مورد نیاز معلمان برای انجام وظایفشان را دچار تغییر و تحول می‌کند. نتایج تحقیقات مختلفی که در زمینه بررسی و شناسایی شایستگی‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان انجام گرفته، بیانگر این موضوع است که اگرچه صلاحیت‌های مشترک زیادی بین این مطالعات وجود دارد، اما این بررسی‌ها ابعاد و دسته‌بندی‌های متفاوتی از صلاحیت‌ها و شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان ارائه کرده‌اند.